

Fakulteta za management Koper

MM EPVM

Ekonomski vidiki managementa

IZPIT REŠITVE

(pripisani so ključni elementi zahtevanih odgovorov)

Izpit je sestavljen iz dveh enakovrednih vsebinskih sklopov – mikroekonomskega (50 %) in makroekonomskega (50 %).

Ime in priimek:

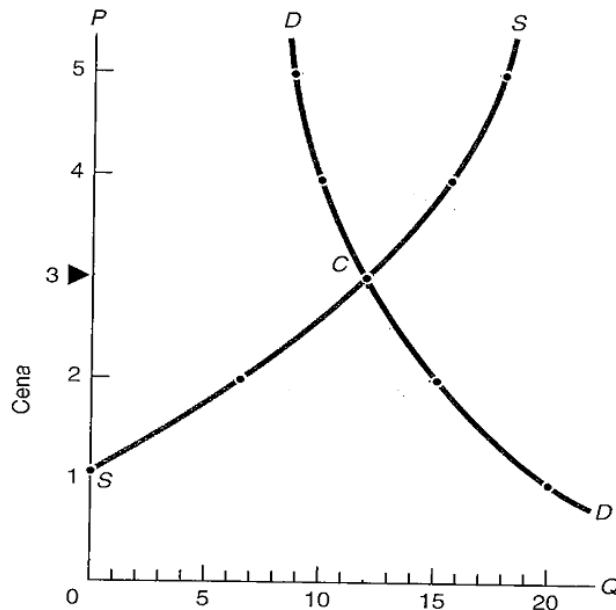
Vpisna številka:

Celje, december 2004

Mikroekonomika

A. Na sliki 1 je grafično ponazorjeno ravnovesje na trgu blaga A v določenem izbranem trenutku opazovanja. Kratko odgovorite na vprašanja.

Slika 1: Tržno ravnovesje

1. Krivulja tržne ponudbe je naraščajoča zaradi zakonitosti naraščajočih mejnih stroškov ob pogoju, da se ponudniki ravnajo po pravilu za maksimizacijo dobička v pogojih popolne konkurence. Kratko pojasnite, zaradi katere zakonitosti je krivulja mejnih stroškov naraščajoča in kako je to povezano s temeljnim ekonomskim problemom.

Krivulja mejnih stroškov je naraščajoča zaradi zakonitosti padajočega mejnega produkta. Ta zakonitost je neposredna posledica relativne redkosti produkcijskih faktorjev. Relativna redkost dobrin (za končno in intermediarno potrošnjo) je hkrati temeljni ekonomski problem vsake družbe, ki determinira vse ostale ekonomske zakonitosti.

2. Predpostavimo, da je na sliki 1 podano dolgoročno tržno ravnotežje v popolni konkurenci, ko vsi proizvajalci dosegajo ničelni dobiček. Koliko znašajo povprečni stroški pri obsegu produkcije, ki se sklada z dolgoročno ravnovesno količino? Zakaj?

Povprečni stroški so enaki tržni ceni, torej 3 d.e. Če bi bili različni od tržne cene ne bi dosegali ničelnega dobička! Povprečni stroški so namreč stroški na enoto produkta, prodajna cena pa dohodek na enoto produkta. Ničelni dobiček bomo torej dosegli, ko velja $MC=P=AC$ – zato $AC=P=3!$

3. Izračunajte nominalno vrednost (to je v denarju izraženo vrednost) tržnega presežka v primeru, da bi bila tržna cena eksogeno določena na ravni 5 denarnih enot. Pojasnite, kako ste prišli do rezultata.

$$5 \cdot (18 - 9) = 5 \cdot 9 = 45$$

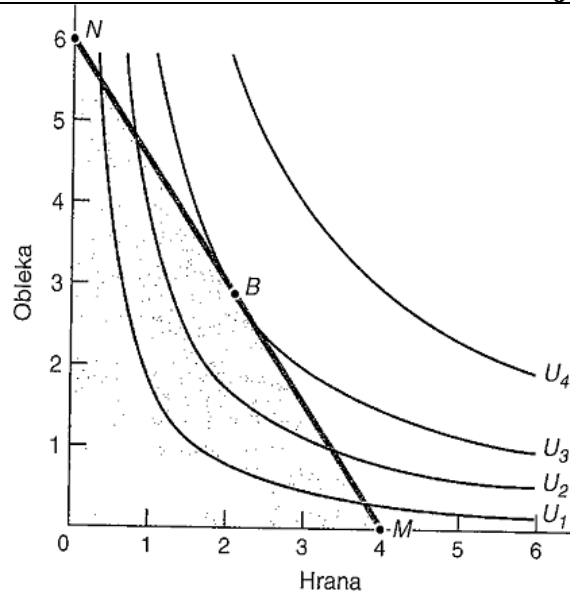
Pri ceni 5 d.e. je obseg ponudbe enak 18 enot, obseg povpraševanja pa 9 enot. Imamo torej presežek ponudbe nad povpraševanjem v obsegu 9 enot, kar nominalno (ovrednoteno po tržni ceni) pomeni 45 d.e.

4. Predpostavimo, da se zaradi tehničnega napredka poceni produkcija, kar se izraža v zmanjšanju mejnih stroškov za 1 denarno enoto na vseh ravneh obsega produkcije. Grafično vrisite novo krivuljo ponudbe. Koliko znaša nova ravnovesna tržna količina?

Vzporedno premaknemo krivuljo ponudbe navzdol in sicer za razdaljo, ki ustreza eni denarni enoti. Nova ravnovesna količina znaša približno 13 enot (kot pravilen odgovor se šteje tudi rezultat v intervalu +, - eno enoto).

B. Na sliki 2 je predstavljena grafična analiza potrošnikovega ravnotežja. Kratko dogovorite na postavljena vprašanja.

Slika 2: Potrošnikovo ravnotežje

5. Koliko stane ena enota obleke, če je cena hrane 12 denarnih enot? Koliko znaša potrošnikov razpoložljivi dohodek v tem primeru? Nakažite, kako ste prišli do posamezne rešitve!

Najprej izračunamo razpoložljivi dohodek kupca. Pri iskanju rešitve izhajamo iz dejstva, da bo pri porabi celotnega dohodka kupil 4 enote hrane, ki stane 12 denarnih enot. Razpoložljivi dohodek kupca je torej $4 \cdot 12 = 48$ d.e.

Zdaj lahko izračunamo ceno obleke. Vemo, da bo z razpoložljivim celotnim dohodkom lahko kupil 6 enot obleke, ena enota torej stane $48/6 = 8$ d.e.

6. Koliko bi moral znašati potrošnikov razpoložljivi dohodek, da bi ta pri danih cenah obleke in hrane lahko kupil hkrati 4 enote obleke in 3 enote hrane ter tako dosegel raven koristnosti U_4 ? Nakažite, kako ste prišli do rešitve!

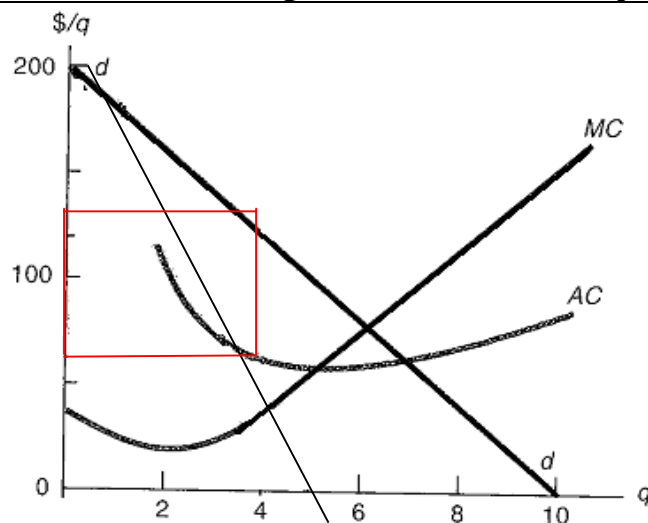
Dohodek, ki bi omogočal kupcu hkratni nakup 4 enot obleke in 3 enot hrane = $4 \cdot 8 + 3 \cdot 12 = 32 + 36 = 68$ d.e.

7. Predpostavimo, da uvede država 10% davek na izhodiščno ceno hrane in obleke, česar pa proizvajalci hrane ne morejo prevaliti na kupce, zato ostaja cena hrane nespremenjena 12 denarnih enot. Prodajalci obleke pa lahko zaradi značilnosti tržnega povpraševanja prenesejo na kupce hrane 50% davčnega bremena. Izračunajte znesek davka, ki ga dobi država z obdavčitvijo izhodiščne cene hrane in obleke pri prodaji ene enote obleke in ene enote hrane. Koliko znaša tržna cena obleke po uvedbi davka?

Upoštevamo, da je obdavčena izhodiščna cena obleke in hrane. Davek od prodaje enote obleke in enote hrane tako znaša: 10% od 8 d.e. in 10% od 12 d.e. = 0,8+1,2 = 2 d.e., kar je dohodek države. Kot piše v tekstu, prodajalci obleke ne prenašajo davčnega bremena na svoje kupce, ampak ga prenesejo na kupce hrane – cena obleke tako ostaja nespremenjena 8 d.e.!

C. Na sliki 3 je grafično ponazorjeno povpraševanje na trgu (krivulja d), na katerem se pojavlja samo en ponudnik. Gre torej za pogoje monopola na strani ponudbe. Ekonomske značilnosti edinega ponudnika so predstavljene s krivuljama mejnih in povprečnih stroškov.

Slika 3: Monopolistovo ravnotežje

8. Zapišite enačbo povpraševanja in enačbo celotnega prihodka monopolista.

Najprej zapišemo enačbo premice cene – $P=200 - 20Q$, kar je hkrati enačba povprečnega prihodka. Do enačbe povpraševanja pridemo tako, da enačbo premice cene pretvorimo v obliko, kjer je odvisna spremenljivka količina in neodvisna spremenljivka cena: $Q= 10-(1/20)*P$.

Do enačbe celotnega prihodka monopolista pridemo tako, da enačbo povprečnega dohodka pomnožimo s količino: $TR=AR*Q=(200-20Q)*Q=200Q-20Q*Q$.

9. Zapišite pravilo, ki ga upošteva monopolist pri določanju obsega ponudbe, če maksimizira dobiček. Ob upoštevanju tega pravila grafično določite obseg ponudbe monopolista pri danem tržnem povpraševanju ter označite dobiček, ki ga ustvari v tem primeru.

Monopolist upošteva pravilo $MR=MC$. Izračunati moramo torej funkcijo mejnega prihodka – odvajamo funkcijo celotnega prihodka po spremenljivki Q : $MR= 200-40Q$! To funkcijo grafično vrišemo v gornji diagram in odčitamo obseg ponudbe v presečišču $MR=MC$! Obseg ponudbe je 4. Ustvarjen dobiček obsega polje označeno z rdečimi črtami!

D. V spodnji izplačilni matriki so predstavljeni izidi, ki jih doseže posamezni ponudnik pri izbrani strategiji (prvi znesek v celici se nanaša na izid, ki ga doseže igralec v vrstici, to je drugi ponudnik, drugi znesek v isti celici pa se nanaša na izid, ki ga doseže igralec v stolpcu, to je prvi ponudnik). Torej, če oba ponudnika izbereta tržno strategijo I, bo drugi ponudnik želel dobiček svoje odločitve v znesku 30 in prvi v znesku 20. Kratko odgovorite na vprašanje.

		Prvi ponudnik		
		I	II	III
Drugi ponudnik	I	30, 20	30, 30	-10, 80
	II	40, 50	40, 50	-50, 50
	III	60, 70	30, 60	-60, 40

10. Pojasnite, kaj je Nashevo ravnotežje, in poiščite vsa Nasheva ravnotežja v kombinacijah strategij, katerih izidi so predstavljeni v izplačilni matriki. Pojasnite, kako ste prišli do posamezne rešitve!

Nashevo ravnotežje dosežemo takrat, ko noben od igralcev ne more izboljšati svoje nagrade glede na dano strategijo soigralca. V konkretnem primer imamo tri Nasheva ravnotežja – označena so s temno barvo!

Makroekonomika

A. Splošni vprašanja

1. Kratko opisno pojasnite učinek davkov na agregatno povpraševanje in učinek povečanja državnih izdatkov na drugi strani. Pri zadnjem delu vprašanja pojasnite, kako bo vplivalo povečanje državnih izdatkov v višini 100 milijard d.e. na BDP, če je mejna nagnjenost k potrošnji (MPC) enaka $2/3$.

Uvedba ali povišanje davkov zmanjša osebno potrošnjo zaradi zmanjšanja razpoložljivega dohodka! Povečanje državnih izdatkov (G) veča bruto domači proizvod. Zaradi učinka multiplikatorja pa je povečanje BDP večje od povečanja državne potrošnje. Tako bo povečanja G za 100 d.e. povečalo BDP za trikrat (multiplikator državnih izdatkov = $1/(1/3)=3$) – od tod sledi: $3*100=300!$

2. Kratko pojasnite bistvo teorije učinkovitosti finančnih trgov, katere so omejitve te teorije in kako razumemo v finančni teoriji izraz učinkovitost.

V finančni teoriji uporabljamo izraz učinkovitost drugače kot v ekonomiji sicer. V finančni teoriji pomeni učinkovitost, da so informacije hitro absorbirane. Bistvo te teorije je v poizkusu razlage, zakaj je gibanje cen delnic videti tako nepredvidljivo. Učinkovit finančni trg je tisti, na katerem tržni udeleženci hitro razumejo nove informacije in jih nemudoma vgradijo v tržne cene. Cene delnic se torej odzivajo na nepredvidljive dogodke in so posledično same nepredvidljive!

Ta teorija ima številne omejitve:

Kaj se zgodi, če udeleženci na trgu sprejmejo to podmeno – filozofijo učinkovitih trgov? Vsi tržni udeleženci nimajo enakih možnosti zbiranja informacij in selekcije med razpoložljivimi.

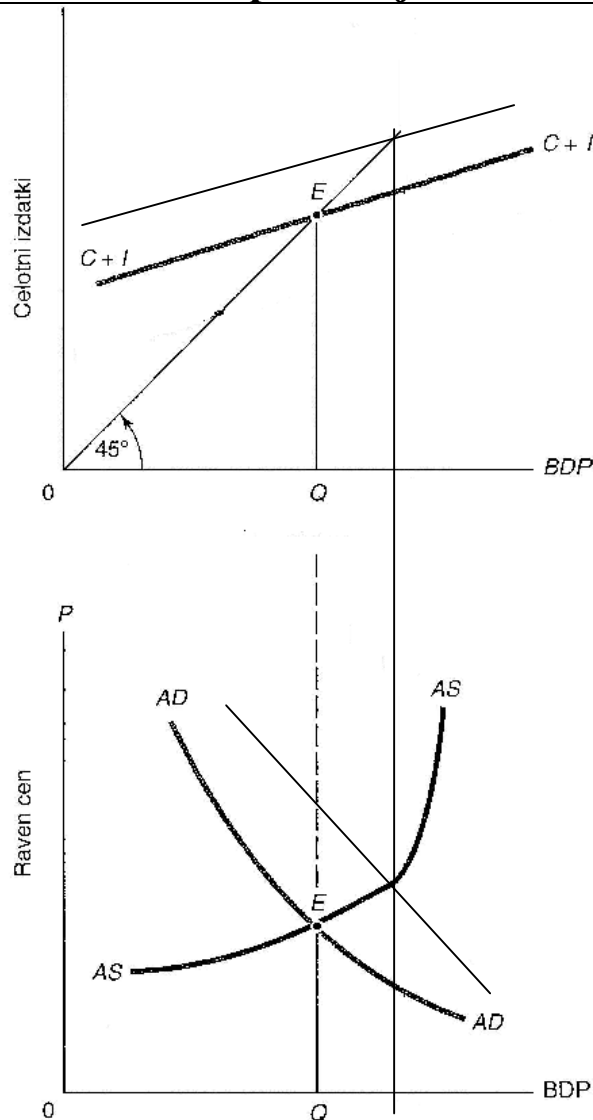
Močni premiki cen delnic ne izhajajo iz novih informacij.

Največja omenitev te teorije pa je v tem, da se nanaša na posamezno delnico in celotni trg!

B. Agregatno povpraševanje

V sliki 4 je podana grafična analiza modela multiplikatorja in modela AS-AD pri izhodiščnem nivoju investicij in pri začetni ravni osebne potrošnje.

Slika 4: Model multiplikatorja in AS-AD model

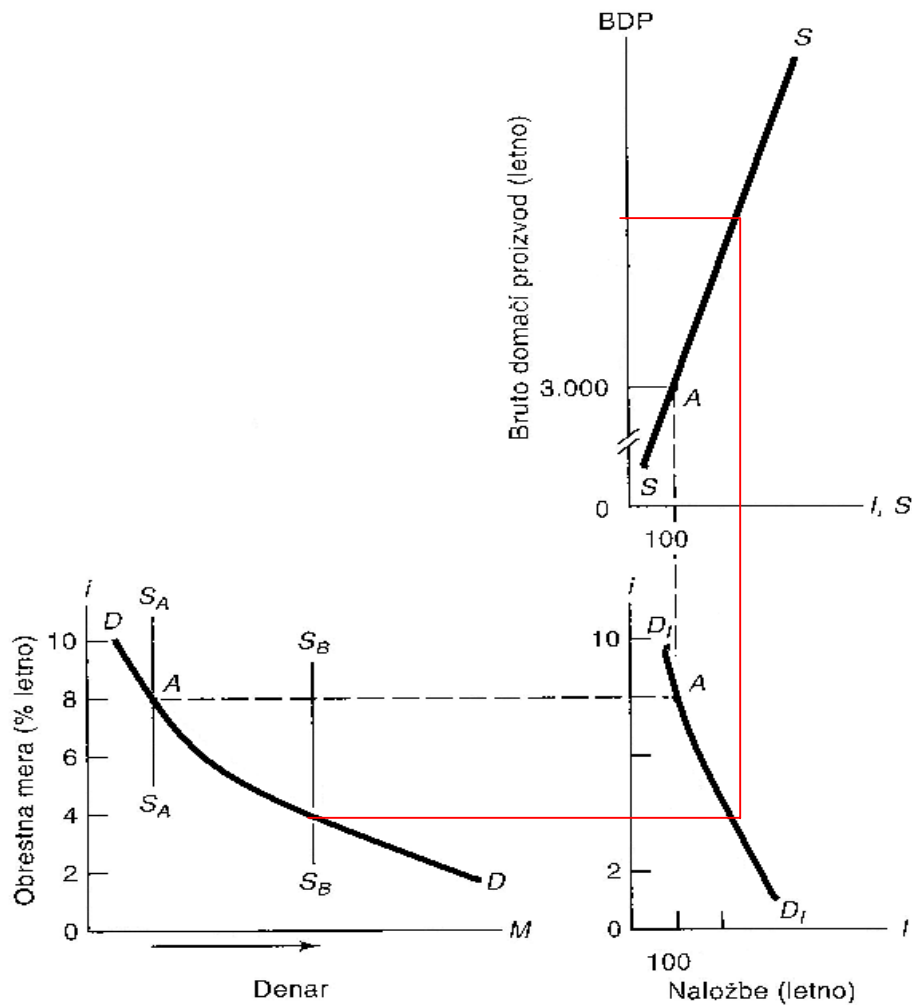
3. Predpostavimo, da se obseg investicij eksogeno poveča za določen obseg. Vrišite to spremembo grafično v sliko in označite novo raven BDP v obeh modelih. Podajte tudi kratek opis!

Investicije (I) so sestavno del agregatnega povpraševanja. So torej element krivulje AD in z njihovim povečanjem se krivulja AD pomakne v desno in navzgor ter ustreza novi višji ravni BDP!

C. Monetarna politika

Slika 5: Učinki ukrepov monetarne politike

4. Grafično vrišite in kratko opišite posledice povečanja ponudbe denarja s strani centralne banke od S_A do S_B v sliko 5.

Potek učinkov je grafično ponazorjen z rdečimi črtami. Posledice eksogenega povečanja ponudbe denarja se najprej odrazijo v nižji obrestni meri, kar poceni stroške investiranja, s tem poveča obseg naložb, kar se končno odraža na večjem obsegu produkta.

D. Gospodarska rast in inflacija

5. Dana je naslednja agregatna produkcijska funkcija: $Q = 4,5 \cdot L^{0,7} K^{0,3}$. V obdobju, na katerega se nanaša podana produkcijska funkcija, je bila realna gospodarska rast 5,4-odstotna, indeks rasti zaposlenosti produkcijskega faktorja delo je znašal 102, koeficient rasti zaposlenosti produkcijskega faktorja kapital pa 1,06. Odgovorite na naslednja vprašanja.

- Izračunajte koeficient donosov obsega in ga pojasnite.

0,7+0,3=1 Konstantni donosi obsega – če povečamo obseg zaposlenosti obeh produkcijskih faktorjev hkrati za 1%, se bo obseg produkcije povečal za 1%

- Pojasnite oba koeficienta elastičnosti.

0,7 – če povečamo obseg zaposlenosti produkcijskega faktorja delo za 1 %, se obseg produkcije poveča za 0,7 %.

0,3 – če povečamo obseg zaposlenosti produkcijskega faktorja kapital za 1 %, se obseg produkcije poveča za 0,3 %.

- S pomočjo računovodstva rasti izračunajte prispevke posameznih produkcijskih faktorjev h gospodarski rasti.

$$(5,4/5,4) = (0,7 \cdot 2/5,4) + (0,3 \cdot 6/5,4) + \text{TFP}$$

$$\text{TFP} = 1 - (1,4/5,4) - (1,8/5,4) = 0,408$$

6. Koliko je znašala rast nominalnega BDP v proučevanjem obdobju, če so se cene v tem obdobju povečale za 1,03-krat?

$$1,054 \cdot 1,03 = 1,08562 = 8,562\%$$

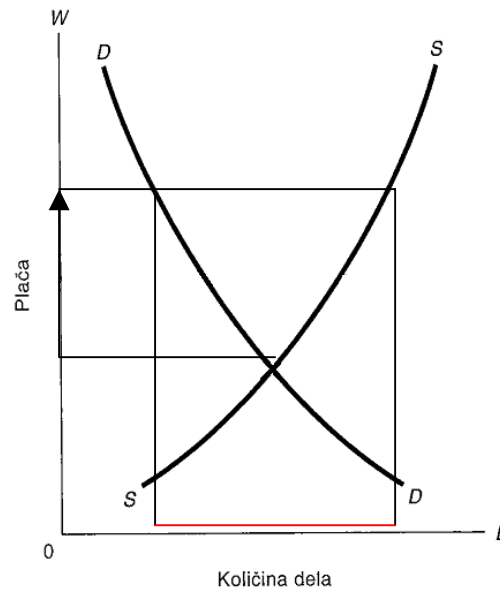
7. Kratko pojasnite zvezo med pričakovanji in inercialno inflacijo.

Inercialna inflacija je tista, ki se prenaša iz obdobja v obdobje, najpogosteje pa s o njena osnova pričakovanja na temelju izkušenj iz preteklosti. Ekonomski subjekti pri sklepanju pogodb vračunajo tudi pričakovane spremembe v cenah. Če je bila inflacija v minulem obdobju 10%, bodo to ekonomski subjekti vgradili v svoja pričakovanja tudi za prihajajoče leto. Tako postane inflacija inercialna – stalna spremljevalka gospodarskih gibanj. Inercialno inflacijo lahko znižamo samo, če uspemo znižati pričakovanja!

E. Brezposelnost in razdelitev

V sliki 6 je grafično predstavljen trg dela. Kratko odgovorite na spodnja vprašanja.

Slika 6: Trg dela

8. Iz katere ekonomske kategorije izpeljemo krivuljo povpraševanja po delu?

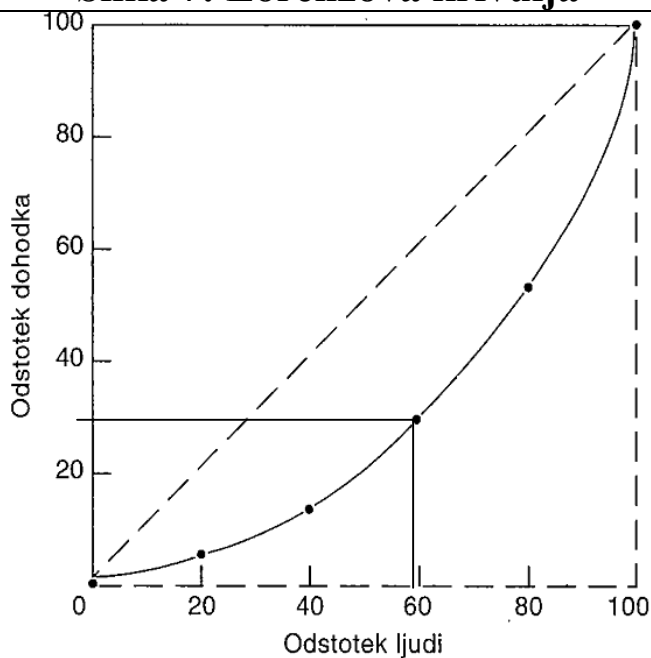
Mejna produktivnost dela!

9. V sliki 6 grafično analizirajte, kako lahko sindikati vplivajo na povečanje klasične brezposelnosti in kratko pojasnite, izraz klasična brezposelnost.

S povečanjem minimalnih plač, ki jih izsilijo sindikati se povečajo stroški dela, kar ob nespremenjenih cenah proizvodov na trgu znižuje dobiček proizvajalcev, posledično niža obseg proizvodnje in s tem potrebo po zaposlenih delavcih, kar se odrazi v pojavu neprostovoljne brezposelnosti na trgu dela (obseg te je označen z rdečo črto). Ker je pojav brezposelnosti posledica rastočih cen dela, tako brezposelnost označujemo tudi kot klasična brezposelnost.

10. Na spodnji sliki 7 je podana Lorenzova krivulja, s katero merimo stopnjo dohodkovne neenakosti. Podajte vsebinsko pojasnilo v grafu označeno kombinacijo (60, 30).

Slika 7: Lorenzova krivulja

60% vsega prebivalstva razpolaga s 30% vsega dohodka!